

**ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԴԱՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ԿԱՐԳՆ ՈՒ ՆԻՄՆԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՏԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ**

Ընտրական գործընթացների իրավակարգավորման վերջին փուլո-
խությունները Նայաստանում կարելու անդրադարձ ունեցան նաև ընտրական իրավուն-
քի դատական պաշտպանության ոլորտում: Դա առաջին հերթին վերաբերում է 2005թ.
սահմանադրական բարեփոխումներին, երբ վերանայվեց Սահմանադրության 100-րդ
հոդվածի 3-րդ կետը, համաձայն որի՝ սահմանադրական դատարանը լուծում էր Նանրա-
պետության Նախագահի եւ պարզամավորների **ընտրությունների արդյունքների հետ
կապված վեճերը:**

Գործող Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետում ամրագրվեց նոր
դրույթ, համաձայն որի՝ սահմանադրական դատարանն օրենքով սահմանված կարգով
լուծում է Նանրապետության Նախագահի եւ պարզամավորների ընտրությունների արդ-
յունքներով **ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերը:**

Ընտրական իրավունքի դատական պաշտպանության հարցում կարելու դերակա-
րարություն վերապահվեց 2008 թվականից Նայաստանի Նանրապետությունում գործող
վարչական դատարանին: Ընդ որում, 2007 թվականի նոյեմբերի 28-ին ընդունված ՆՏ
վարչական դատարարության օրենսգրքի 145-րդ հոդվածով սահմանվեց, որ թեկնածու-
ների ու կուսակցությունների **ընտրական** ցուցակները, ցուցակներում ընդգրկված թեկ-
նածուներին գրանցելու, չգրանցելու, գրանցումն ուժը կորցրած կամ անվավեր ճանա-
չելու վերաբերյալ վարչական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու մասին գործերն
ըստ էության քննում եւ **լուծում է** վարչական դատարանը **կուլեգիալ՝ 5 դատավորի կազ-
մով:** Նույն կարգով են քննվում նաև Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նոր-
մաբիվ բնույթ ունեցող որոշումների իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ
գործերը:

Ուշադրության է արժանի եւ այն, որ համաձայն ՆՏ վարչական դատարարության
օրենսգրքի 150-րդ հոդվածի՝ ընտրական իրավունքի պաշտպանության վերաբերյալ գոր-
ծերով **վարչական դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերը վերջ-
նական են, վերանայման ենթակա չեն եւ ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից:**

Նկարի ունենալով ընտրական իրավունքի դարական պաշտպանության դարավարական առանձնահատկություններն ու ընդդարության հանգամանքը, ՆՏ ընտրական օրենսգրքի մի շարք հոդվածներ նախատեսում են, որ առանձին ընտրական վեճեր քննվում եւ լուծվում են **ՆՏ վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով**: Մասնավորապես, համաձայն ՆՏ ընտրական օրենսգրքի 12-րդ հոդվածի՝ «Ընտրողների ցուցակներում անճշտությունների վերացման եւ ցուցակում լրացում կատարելու վերաբերյալ վեճերը **լուծվում են Նայասարանի Նանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով եւ ժամկետներում**»: Ընտրողների ցուցակների ճշգրտման վերաբերյալ գործերը վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով քննում են պարասխանողի գրավելու վայրի ընդհանուր իրավասության առաջին աստիճանի դատարանները /ՆՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 145-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետ/:

Ընտրական օրենսգրքի 118-րդ հոդվածը սահմանում է՝ «Պարզամավորի թեկնածուի գրանցումը մերժելու կամ անվավեր ճանաչելու մասին ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի որոշումը կարող է վիճարկվել Նայասարանի Նանրապետության **վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով եւ ժամկետներում**»: Իսկ համաձայն 112-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ «Կուսակցության, կուսակցությունների դաշինքի ընտրական ցուցակի կամ դրանում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումը մերժելու, գրանցումն անվավեր ճանաչելու մասին կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումը կարող է վիճարկվել Նայասարանի Նանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով եւ ժամկետներում»:

Ընդ որում, ՆՏ ընտրական օրենսգրքի 113-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ «Կուսակցության, կուսակցությունների դաշինքի ընտրական ցուցակի գրանցումը դատարանի վճռի հիման վրա ուժը կորցրած է ճանաչվում, եթե խախտվել են սույն օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 8-րդ մասի կամ սույն օրենսգրքի 26-րդ հոդվածի դրույթները»: Իսկ օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 8-րդ մասը, մասնավորապես, սահմանում է, որ «Նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգի այնպիսի խախտման դեպքում, որը կարող է եսկան ազդեցություն ունենալ ընտրությունների արդյունքների վրա, եթե այն կատարել է թեկնածուն, համամասնական ընտրակարգով ընտրություններին մասնակցող կուսակցությունը, կուսակցությունների դաշինքը, ապա թեկնածուին, կուսակցության, կուսակցությունների դաշինքի ընտրական ցուցակը գրանցած հանձնաժողովը դիմում է դատարանին»:

րան՝ թեկնածուի, կուսակցության, կուսակցության դաշինքի ընտրական ցուցակի գրանցումն ուժը կորցրած ճանաչելու համար»:

Օրենսգրքի 46 - րդ հոդվածն իր հերթին սահմանում է՝ «Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումները, գործողությունները (անգործությունը) (բացառությամբ համապետական ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ որոշումների) կարող են բողոքարկվել վարչական դատարան»: Ի դեպ, նույն հոդվածի համաձայն՝ թեկնածուի, կուսակցության (կուսակցությունների դաշինքի) ընտրական ցուցակի, ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին **դիմում կարող է ներկայացվել մինչև քվեարկության օրը:**

Ակնհայտ է, որ այսպեղ հստակեցված է ոչ միայն դատական իրավագործության շրջանակը, այլև շեշտված է, թե դատավարական ինչ ընթացակարգով ու ժամկետներում այդ հարցերը կարող են քննվել եւ լուծում ստանալ:

Ավաճից հետեւում է, որ ընտրական իրավունքի արդյունավետ պաշտպանության համար անհրաժեշտ է.

ա/ հստակ պարկերացնել դատական յուրաքանչյուր արյանի իրավագործության շրջանակները,

բ/ նկատի ունենալ, որ յուրաքանչյուր մարմին իրավասու է կատարել միայն այնպիսի գործողություններ, որոնց համար լիազորված է Սահմանադրությամբ կամ օրենքով,

գ/ **օրենքով սահմանված ժամկետներում եւ կարգով** քայլեր ձեռնարկել իրավունքի պաշտպանության հարցում՝ այն դատարանում, որը դրա իրավագործությունն ունի,

դ/ հաշվի առնել, որ ՏՏ սահմանադրական դատարանը ոչ թե այլ դատարանների համար վերադաս դատարան է, այլ իրականացնում է Սահմանադրությամբ միայն իրեն վերապահված կոնկրետ իրավասություն:

ՏՏ սահմանադրական դատարանն իրավասու չէ քննության առարկա դարձնել բոլոր այն հարցերը, որոնք պետք է նախապես քննության առնվեն եւ իրավական լուծում ստանան ՏՏ վարչական դատարանում, որի որոշումներն այդ հարցերում, ինչպես նշվեց, **վերջնական են եւ վերանայման ենթակա չեն:**

Կարելի է նաեւ նկատի ունենալ, որ համաձայն ՏՏ ընտրական օրենսգրքի 74-րդ հոդվածի 8-րդ մասի՝ «Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը քվեարկության

օրվանից հետո՝ 5-րդ օրը, հիմք ընդունելով ընտրապարաձքում քվեարկության արդյունքների արձանագրությունը, դապարանի վճիռները, հանձնաժողովում սրացված դիմումների (բողոքների) քննարկման արդյունքով ընդունված որոշումները, փեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում քվեարկության օրն արձանագրված խախտումների վերաբերյալ ընդունված որոշումը, ամփոփում է ընտրապարաձքում քվեարկության արդյունքները եւ ընդունում որոշում ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ»:

Օրենսգրքի 75-րդ հոդվածի 6-րդ մասն իր հերթին սահմանում է, որ «Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը քվեարկության օրվանից հետո՝ 7-րդ օրը, հիմք ընդունելով քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունը, դապարանի վճիռները, հանձնաժողովներում սրացված դիմումների (բողոքների) քննարկման արդյունքով ընդունված որոշումները, փեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում քվեարկության օրն արձանագրված խախտումների վերաբերյալ ընտրապարաձքային ընտրական հանձնաժողովների որոշումները, քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ ընդունված որոշումները, ամփոփում է ընտրության արդյունքները եւ ընդունում որոշում ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ»:

Նաշվի առնելով օրենսդրական այս դրույթները՝ ՏՏ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1.-րդ կետի, «Սահմանադրական դապարանի մասին» ՏՏ օրենքի 74-րդ հոդվածի պահանջները, **Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշման հետ կապված վեճերով սահմանադրական դապարանի խնդիրն է պարզել՝ արդյո՞ք փվյալ որոշման ընդունման ժամանակ իրավական անհրաժեշտ հստակությամբ առկա են եղել ու հաշվի են առնվել.**

ա/ քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ օրենքով սահմանված կարգով կազմված արձանագրությունը,

բ/ վարչական դապարանի իրավասության հարցերին առնչվող վճիռները,

գ/ հանձնաժողովներում սրացված դիմումների (բողոքների) քննարկման արդյունքով ընդունված որոշումները,

դ/ փեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում քվեարկության օրն արձանագրված խախտումների վերաբերյալ ընտրապարաձքային ընտրական հանձնաժողովների որոշումները,

ե/ քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ ընդունված որոշումները:

Ընտրապարաձքային ընտրական հանձնաժողովի որոշման հետ կապված վեճերով սահմանադրական դատարանը պետք է պարզի՝ արդյո՞ք Կոնստիտուցիոնալ որոշման ընդունման ժամանակ պարզաճ ձեռով առկա են եղել ու հաշվի են առնվել:

ա/ ընտրապարաձքում քվեարկության արդյունքների արձանագրությունը,

բ/ դատարանի վճիռները,

գ/ հանձնաժողովում սրացված դիմումների (բողոքների) քննարկման արդյունքով ընդունված որոշումները,

դ/ Կոնստիտուցիոնալ ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում քվեարկության օրն արձանագրված խախտումների վերաբերյալ ընդունված որոշումը:

Նշված երկու խումբ փաստաթղթերի՝ օրենքի պահանջներին համապատասխան կազմված լինելու, վերջնական որոշում կայացնելիս դրանք պարզաճ ձեռով հաշվի առնելու հանգամանքներն ուսումնասիրելը եւ գնահատելը սահմանադրական դատարանի խնդիրն է:

Սահմանադրական դատարանի խնդիրն է նաեւ գնահատել, թե այս ամենը հաշվի առնելու արդյունքում որքանո՞վ է իրավաչափ ընտրության արդյունքների վերաբերյալ համապատասխան ընտրական հանձնաժողովի կայացրած որոշումը:

Ընտրությունների արդյունքների նկատմամբ **վստահությունը** մեծապես պայմանավորված է նրանով, թե ընտրական հանձնաժողովներն ինչպես են կատարում ՏՏ ընտրական օրենսգրքի 45-47-րդ հոդվածների պահանջները եւ որքանով են հիմնավոր ու օբյեկտիվ հանձնաժողովներում սրացված դիմումների (բողոքների) քննարկման արդյունքով ընդունված որոշումները, ինչպես նաեւ Կոնստիտուցիոնալ ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում քվեարկության օրն արձանագրված խախտումների վերաբերյալ որոշումները: Դրանց առանձնահատուկ ուշադրություն պետք է դարձնեն բոլոր աստիճանի ընտրական հանձնաժողովները, իսկ վերջիններիս գործողություններն ու անգործությունը, ինչպես նշվեց, օրենքով սահմանված կարգով եւ ժամկետներում կարող է բողոքարկվել վարչական դատարան:

Վարչական դատարանում ընտրական իրավունքի պաշտպանության վերաբերյալ գործերի վարույթի կարգն ու առանձնահատկությունները հստակ սահմանված են ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 25-րդ գլխի 143-150-րդ հոդվածներով:

Սահմանադրական դատարանում ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերի քննության եւ լուծման առանձնահատկությունները սահմանված են «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 74-րդ հոդվածով:

**ՀՀ ՍԴ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ ԻՐԱՎԱԽՈՐՀՐԴԱՏՎԱԿԱՆ
ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆ**